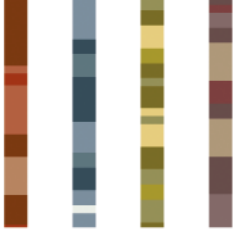

*provinciaal adviseur
ruimtelijke kwaliteit
in zuid-holland*

Een cultuur van publieke werken

Eric Luiten
Den Haag, december 2011

Aanleiding tot dit advies

In het coalitieakkoord dat ten grondslag lag aan de benoeming van het provinciaal bestuur wordt gesteld dat de eenprocentsregeling voor beeldende kunst bij grote, provinciale, publieke werken zal worden beëindigd. De afgelopen maanden is een ambtelijk advies voorbereid waarin de contouren worden geschetst van een nieuwe aanpak om de kwaliteit van publieke werken te bevorderen. Daarnaast wordt een selectie gemaakt van de lopende kunstprojecten die nog tot uitvoering kunnen worden gebracht.

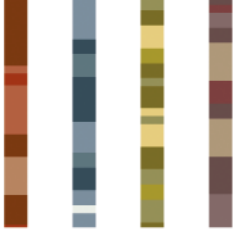
Ondergetekende is in een vroege fase van de ambtelijke voorbereiding van dat advies geraadpleegd. Gezien de expliciete verbinding van het nieuwe beleid met het streven naar ruimtelijke kwaliteit en na lezing van het concept-advies "Kunst met een andere K" voel ik me gemotiveerd om kort een ongevraagd advies te geven dat de bestuurlijke inzichten hopelijk verrijkt.

Tuinbouw in de woestijn van Nevada

Probleemstelling

De ambtelijke notitie gaat niet in op de vraag hoe de provincie Zuid-Holland aankijkt tegen de reeds gerealiseerde en de nog te realiseren omgevingskunst. Dat is jammer want daaruit viel misschien af te leiden waarom de regeling moet worden beëindigd. Door het ontbreken van een kritische evaluatie lijkt het vooral een budgettaire beslissing geweest het roer om te gooien van een beleid waarin gelegenheid werd geboden aan verzelfstandigde kunst bij grote projecten naar een beleid waarin ruimte wordt gemaakt voor toegepaste, industriële vormgeving en

ruimtelijk ontwerp. Nu alle kunstprojecten en resultaten op een hoop zijn gegooid loopt de provincie het gevaar het kind met het badwater weg te laten lopen.

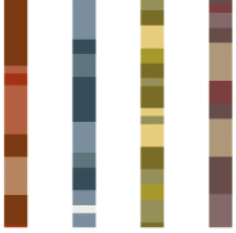
Mijn eigen ervaring met beeldende kunst in provinciale projecten is wisselend. Ik ben erg gecharmeerd van het voorstel om in Midden-Delfland een bijenhuis te plaatsen. Het is eigenwijs vormgegeven, goed gesitueerd en wordt prachtig landschappelijk verankerd. Het gebruik en het beheer lijken te zijn geregeld. Deze voorziening is wat mij betreft een geweldig voorbeeld voor het op gang brengen van identiteit en specificiteit in het veel te anonieme recreatiegroen van Zuid-Holland. Het kunstprogramma bij de RijnGouwelijn heeft me daarentegen niet weten te overtuigen. Het leefde vooral in de hoofden van de kunstenaars zelf en bracht dus geen impuls met een maatschappelijke meerwaarde. In dit dossier heb ik voortdurend het gevoel gehad dat het streven naar ruimtelijke kwaliteit door de projectorganisatie in zijn geheel was 'uitbesteed' aan de beeldende kunst hetgeen de ontwerpers van het spoor en van de aanliggende voorzieningen zelf in de gelegenheid stelde de kwalitatieve kanten van die elementen helemaal niet meer aan de orde te stellen.

De kern van het nieuwe beleid is om bij de voorbereiding van grote landschappelijke of infrastructurele werken adequate voorwaarden te scheppen waaronder de kwaliteit van de interventie in zijn geheel zo hoog mogelijk kan worden. Dat zou je kunnen parafraseren door te zeggen dat de kwaliteit terug moet worden gebracht in het project zelf, in plaats van ernaast of erna. Dat is een behartenswaardig streven dat ik van harte ondersteun, maar dat een bijzondere voorziening vergt. Naar mijn mening is die voorziening in het ambtelijke advies niet voldoende uit de verf gekomen.

Visie

De provincie Zuid-Holland neemt haar opdrachtgeverschap serieus. De uitvoering van grote publieke werken brengt een verantwoordelijkheid met zich mee die ook een culturele dimensie heeft. Het is van groot belang die culturele dimensie bij de definitie van elk programma of project op tijd expliciet te maken (1), gedurende de planvorming vast te houden en zorgvuldig uit te werken (2) en bij de realisatie tot expressie te brengen (3). Deze invulling van de vraag naar kwalitatief hoogwaardige plannen heeft dus drie kanten: een inhoudelijke, een professionele en een materiële.

De inhoudelijke kant vergt een bezinning op de culturele betekenis van het programma of project in kwestie. Die bezinning moet leiden tot een zelfstandig advies aan de bestuurlijke opdrachtgever. Het advies wordt helder vertaald naar organisatorische consequenties, projectvereisten en budgettaire reserveringen; allemaal elementen die de basis vormen voor

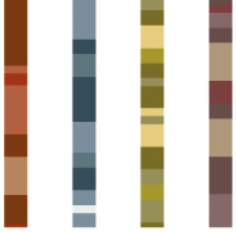
de opdrachtverlening naar de ambtelijk opdrachtnemer. Als dit deel niet naar behoren of niet op tijd wordt ingevuld is de culturele ambitie gedoemd om gedurende het project onderuit te gaan.

De professionele kant heeft betrekking op de vraag welke ontwerpers binnen of buiten de dienst het beste zijn toegerust om de gedefinieerde culturele dimensie in beeld te brengen. Naar mijn mening is dit om een aantal redenen momenteel niet het sterkste deel van het provinciale opdrachtgeverschap. Allerlei specifieke financieel-administratieve arrangementen zoals raamcontracten, semi-verplichte winkelnering met bijvoorbeeld GZH en DLG, het slecht gearticuleerde profiel van de eigen provinciale ontwerpers, de rigide aanbestedingsregels... Ze belemmeren een onbevangen zoektocht naar de juiste vaardigheid met de juiste dosering op de juiste plek en op het juiste moment.

De materiële kant komt aan de orde naarmate de culturele dimensie van het programma of project verder gestalte krijgt. De normale gang van zaken is dat op een bepaald moment het gehele werk wordt aanbesteed en dat de prijs richtinggevend is voor de gunning. Bij een kwalitatieve ambitie die qua vormgeving en materialisering volledig geïntegreerd is in het project kan dat tot onvolkomenheden leiden. Als een aannemer niet voortdurend en met kracht wordt gewezen op het belang van een hoogwaardige uitvoering, zal dat in de pragmatiek en de hectiek van de realisatie snel een sluitpost worden.

Advies

- 1
Evalueer de intenties, de procesgang en de resultaten van de provinciale eenprocentsregeling. De betrokkenen (projectmanagers, gemeenten, landeigenaren, kunstenaars) hebben daar recht op.
- 2
Herformuleer het nieuwe cultuurbeleid bij grote projecten als een vraagstuk van borging van ruimtelijke kwaliteit op alle relevante niveaus van planvorming, oordeelsvorming en uitvoering. Werk dat uit in termen van voorwaarden die de provincie stelt aan inhoud, aan professionaliteit en aan materialisering.
- 3
Benoem een cultureel intendant van enige statuur met een ruime ervaring in de sfeer van grote utilitaire projecten en maak hem of haar verantwoordelijk voor de bepaling, begrenzing en formulering van de culturele ambitie per project.

4

Ontwikkel (door goede voorbeelden, excursies, workshops etc.) het cultureel bewustzijn binnen het provinciaal opdrachtgeverschap, in het bijzonder in twee projectfasen: op het scharnierpunt van beleidsvorming naar projectdefinitie en op het scharnierpunt van planvorming naar uitbesteding.

Bron: NL Architects Blog – februari 2010

ZUID-HOLLANDPLEIN 1, POSTBUS 90602, 2509 LP DEN HAAG

T: (070) 441 68 06, M: (06) 10 94 95 46, F: (070) 441 78 13

E: PAZH@PZH.NL, WEBSITE: WWW.PAZH.NL